

Roek en Boomvalk in de Lickebaert:

ongemakkelijke buren

Loek Batenburg

Het Lickebaertgebied

Het Lickebaertgebied, of kortweg de Lickebaert, is het buitengebied tussen Maassluis en Vlaardingse, de Nieuwe Waterweg en de A20/E25 (zie Figuur 1). Het vormt enerzijds een landelijke oase in het overvolle Rijnmondgebied, anderzijds de zuidelijke lob van het Midden-Delfland en daarmee de meest zuidwestelijke uitloper van het Groene Hart van de Randstad Holland. Grote delen van dit eeuwenoude veenweidelandschap zijn in de laatste decennia omgevormd tot 'recreatiegebied' (plassen, bosjes, fiets- en ruiterpaden, etcetera). De Lickebaert herbergt onder andere de op één na meest westelijke kolonie Roeken van Nederland en een paar Boomvalken. Over de avifauna van het gebied heb ik eerder bericht (Batenburg 2002^a en Batenburg 2002^b).

Roek

De Roek is een zeer schaarse (broed)vogel in ons deel van het land (Teixeira 1979; Bekhuis et al 1987; Bijlsma et al 2001). De meest westelijke kolonie van Nederland, met ruim honderd nesten, bevindt zich bij Geervliet, hemelsbreed zo'n vijf tot zes kilometer ten zuiden van het Lickebaertgebied. Ook in de Botlek broeden Roeken (Montrealweg, Haven 4250/4260: stip op de kaart in Bijlsma et al in 2002 ongeveer dertig paar: Belia Nijland, persoonlijke mededeling). Een historisch overzicht (eind van de jaren zeventig van de vorige eeuw tot 1999) van de weinige broedgevallen benoorden de Nieuwe Waterweg is te vinden bij Breedveld (1999). De enige tegenwoordige (kleine) kolonie is sinds 1993 gevestigd in de hoge oude populieren aan de oprijlaan van de Vliethoff langs de Boonervliet bij Maas-

Roeken zijn zeer schaarse (broed)vogels in het westen van Nederland. Foto: Wim Smeets.

Figuur 1 - A: roekkolonie 1993-2002, broedgeval/broedpoging Boomvalk 2002.
B: roeken-'dochterkolonie' 1996, broedgeval Boomvalk 1996.
7?, 0, 1: broedgevallen van de Boomvalk in 1997(?), 2000, 2001

sluis. Deze kolonie, in het uiterste noordwesten van de Lickebaert, staat plaatselijk bekend als die bij de Blauwe Brug. Er is contact of uitwisseling tussen de Vliethoff-, Botlek- en Geervlietvogels: verscheidene malen heb ik Roeken in rechte lijn het tussenliggende gebied en de Waterweg zien oversteken. Tabel 1 geeft een overzicht van de Vliethoff-Roeken over de periode van 1996 tot en met 2002.

Nestbouw

De nestbouw begint meestal in de eerste helft van maart. Eind april zit er zoveel blad aan de bomen dat tellen lastig wordt. 's Winters waaien de nesten kapot, zodat de Roeken elk jaar opnieuw met de bouw moeten beginnen. In 2000 waren ze

extreem laat: 20 april was er nog niets te zien (vandaar waarschijnlijk de melding in Struinen 2000, 3:43 dat er van de kolonie niets meer over was), maar op 27 april waren er zes nesten! Misschien hebben ze het dat jaar eerst ergens anders geprobeerd?

In 1996 was er opeens, naast de vijf nesten bij de Vliethoff (de melding van circa twintig nesten in Struinen, 1996, 4:16 berust op een misverstand), een 'dochterkolonie' van vijf nesten ongeveer 500 m pal west, in een groep hoge populieren ten westen van de parkeerplaats van het zwembad en de sportvelden. Deze Roeken is het slecht vergaan: midden in de broedtijd werd één van hun nesten ingepikt door een paar Boomvalken (eerste waarneming: 25 mei).

jaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
aantal nesten	5+5*	6	3	4	6	14+1*	13+2*

Het gemiddelde aantal nesten is 8,4.
 * Zie toelichting in de tekst.

Tabel 1 - Overzicht van het aantal roekennesten bij de Vliethoff in de laatste zeven jaar.

Dit was kennelijk zo bedreigend dat ook de overige zwembad-Roeken al snel hun nest in de steek lieten. Ik geloof niet dat ze elders in de buurt nog een tweede broedpoging gedaan hebben. De Boomvalken hebben hier trouwens met succes gebroed. Het jaar 2001 was het beste tot nu toe: uiteindelijk 14 nesten langs de oprijlaan van de Vliethoff en één nest om de hoek aan de Korte Buurt. In 2002 leek dit succes geëvenaard te gaan worden met 13 respectievelijk twee nesten, maar op 30 mei, u raadt het wellicht al, bleek de kolonie geterroriseerd te worden door een paar heftig roepende Boomvalken. De weinige nog aanwezige Roeken hielden zich muisstil. De volgende dagen telde ik maar één of twee bezette nesten; een week later was er geen Roek meer te bekennen. Op 8 augustus waren er weer zes of zeven, maar het broedseizoen was inmiddels uiteraard verloren. Hopelijk komen de Roeken volgend jaar terug en zoeken de Boomvalken dan een andere nestplaats.

Waar foerageren deze Roeken? In het Lickebaertgebied en in de polders ten noorden van de snelweg kom je ze regelmatig tegen. Vaak zijn ze aanwezig langs de A20/E25, maar opvallend vaak zie ik ze ook in de omgeving van mijn school aan de noordoostzijde van het dorp Maasland, dichtbij de voormalige nestlocatie op de oude begraafplaats (eind van de jaren zeventig van de vorige eeuw tot 1988, zie Breedveld 1999).

Figuur 2 - Boomvalk door de bekende vogeltekenaar Rein Stuurman. Naar een ansichtkaart uit de 'Stuurmanserie', uitgebracht door Uitgeverij A.G. Schoonderbeek, Laren, Noord-Holland.

Boomvalk

De Boomvalk is in Zuidwest-Nederland, althans buiten de duinstreek en de Utrechts-Hollandse veengebieden, een uiterst schaarse broedvogel (Teixeira 1979; Bekhuis et al 1987; Bijlsma et al 2001). In ons gebied zijn Boomvalken elk jaar nadrukkelijk aanwezig, zeker in de broedtijd. In drie van de laatste zeven jaren kan ik de soort opvoeren als 'zeker broedend' in het Lickebaertgebied (1996, 2000 en 2001: nestplaats gelokaliseerd), in de overige jaren als 'waarschijnlijk broedend' (uitleg van deze termen: Teixeira 1979). Boomvalken zijn zeer plaatstrouw: een eenmaal gekozen territorium wordt jaar in jaar uit bezet, waarbij wél telkens van nestplaats wordt gewisseld (Teixeira 1979). In dunbevolkte gebieden hebben ze zeer grote territoria. Ongetwijfeld vormt de Lickebaert maar een deel van een boomvalkterritorium; het lijkt mij hoogst onwaarschijnlijk dat er in de

Juveniele Boomvalk in het Sorghvlietpark in 's-Gravenhage, 4 augustus 1987. Foto: Henk Harmsen.

buurt meer dan één paar broedt. Hieronder volgt een samenvatting van de waarnemingen:

1996: Een zeker broedgeval in roekennest in groep hoge populieren bij parkeerplaats zwembad en sportvelden Maassluis-Oost (zie bij Roek). Eerste waarneming 25 mei: uitgebreid baltsgedrag, inclusief prooi-overgave. Enkele keren valk op nest gezien (juni). 11 augustus vliegvlug jong

op circa 10 m van nest, beide ouders in de buurt. 18 augustus familie verdwenen.

1997: Vanaf 11 mei jagend Maassluis-Oost; daarna bijna dagelijks één of twee Maassluis-Oost en Lickebaert. 's Avonds 28 juni twee heftig alarmerend en nerveus rondvliegend in groep hoge populieren in Wielerbaanbos, circa 150 m oost van ijsbaan/kampeerboerderij. Na 7 juli hier niet meer waargenomen.

1998: Vanaf 11 mei zeer regelmatig één of

Zwarte Kraaien zijn mogelijk wat intelligenter dan Roeken, want zij lijken minder bang te zijn voor Boomvalken. In 2001 bracht een paar Zwarte Kraaien op nog geen 10 m van een boomvalkennest met succes hun jongen groot. Foto: Wim Smeets.

twee jagend Maassluis-Oost en Lickebaert. Geen aanwijzingen nestplaats. 14 augustus tot 18 augustus één juveniel op lichtmasten sportvelden Maassluis-Oost: 's avonds 14 augustus en 15 augustus prooi-overgave door oude valk; 's middags 16 augustus plukte een juveniel een prooi(vogel). 's Avonds 4 september een juveniel met beide ouders zeer luidruchtig in Oeverbos bij De Groote Lucht. 's Avonds 16 september en 17 september een juveniele, weer bij sportvelden Maassluis-Oost.

1999: Vanaf tweede week van mei één of twee jagend Maassluis-Oost. 18 mei twee bij parkeerplaats zwembad/sportvelden (zie 1996); kennelijk inspectie oude nestplaats. Mei-juli losse waarnemingen één of twee valken in hele gebied. Vanaf 24 juli af en toe twee adulten en één juveniel Maassluis-Oost.

2000: Vanaf 4 mei af en toe één of twee jagend Maassluis-Oost. Enkele keren 's avonds Oeverbos bij De Groote Lucht. Nestplaats: een oud nest (Ekster?) in rij hoge populieren aan Korte Buurt (zeer stellige persoonlijke mededeling 31 mei 2002 aanwonende), dus vlakbij roekenkolonie.

2001: Op 8 mei vier jagend Rietputten (minstens twee doortrekkers dus). Vanaf 9 mei regelmatig één of twee Volksbos/ Rietputten en omgeving. 13 juni een nestplaats gelokaliseerd: oud kraaiennest in hoog populierenbos net over spoor tegenover Rietputten (alarm etcetera). 20 juni uitgebreid baltsend en 18 juli prooi-overdracht man-

Kauwen plunderden in 2002 nesten die door Roeken verlaten waren. Foto: Wim Smeets.

vrouw. Vanaf 17 augustus twee juvenielen ter plaatse; na 5 september weg.

2002: Vanaf 24 april weer in de regio. Waarschijnlijk broedgeval of broedpoging in roekennest in hoge populieren oprijlaan Vliethoff (zie bij Roek): 30 mei een paar heftig roepend; juni/juli enkele malen één ter plaatse waargenomen (ook roepend); na 11 juli niet meer.

Interactie Roek-Boomvalk

Volgens de bekende vogelboeken broeden Boomvalken (doorgaans) in een oud kraaiennest. Gezien het bovenstaande komen blijkbaar ook roekennesten in aanmerking en niet alleen oude, maar ook bezette nesten! Hoewel predatie van de Boomvalk op adulte Roeken uitgesloten en op eieren of nestjongen uiterst onwaarschijnlijk lijkt, reageren nestelende Roeken kennelijk tamelijk panisch op een inbraak in hun kolonie door deze luidruchtige roofvogeltjes. Op nog geen 10 m afstand van het boomvalkennest in 2001 bracht een paar Zwarte Kraaien met succes jongen groot. Zouden kraaien dan toch intelligenter zijn dan Roeken? Ook Kauwen, bij de Vliethoff broedend in dezelfde populieren als de Roeken,

Een Boomvalk in de polder Arnhemheen, september 1997.

Foto: Wim Smeets.

maar dan een etage lager, in boomholten, lijken zich niet veel van Boomvalken aan te trekken. Sterker nog: ze begonnen in 2002 meteen de door de Roeken verlaten nesten te plunderen.

Breedveld (1999) vreesde, op grond van de vele broedlocatiewisselingen in het verleden, dat de Roeken in onze regio door pech werden achtervolgd en noemde daarbij nestvernietiging door onverlaten

(1984: Binnensingel, Vlaardingen-Centrum) en een storm (1986: oude begraafplaats, Maasland). Het is in dit verband verleidelijk om te speculeren over de rol van de plaatselijke Boomvalken!

Ik houd mij aanbevolen voor gegevens betreffende het nestelen van Boomvalken in roekennesten elders in den lande en de reactie hierop van de Roeken.

■ L.H. Batenburg, Adr. Brouwerstraat 11, 3141 JA Maassluis, (010) 59 22 697, e-mail: loek.batenburg@wanadoo.nl.

LITERATUUR:

Batenburg, L.H. (red.) (2002*): Flora en Fauna van het Volksbos Lickebaert en Omgeving. Stichting Groeiend Verzet in de Lickebaert / KNNV - afdeling Waterweg-Noord, Vlaardingen/Schiedam.

Batenburg, L.H. (2002*): Ransuilen in de Lickebaert. 'het Vogeljaar' 50 (3): 111-115.

Bekhuis, J., R. Bijlsma, A. van Dijk, F. Hustings, R. Lensink & F. Saris (red.) (1987): Atlas van de Nederlandse Vogels. Sovon, Arnhem.

Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen (2001): Algemene en Schaarse Vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij / KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

Breedveld, W. (1999): Vergeten Roeken. 'het Vogeljaar' 47 (4):185.

Struinen (1996): Leden-Kwartaalblad van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) - afdeling Waterweg-Noord. Schiedam.

Teixeira, R.M. (red.) (1979): Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland (i.s.m. Sovon), 's-Graveland.